Farkas László

Irodalmi puccsok

Van a régi Új Írás történetének egy alig ismert, homályos epizódja, az 1982-es *hatalomátvételi kísérlet*. Én sem írtam meg részleteit még, mert szégyelltem, megszenvedője voltam. Mint a folyóirat húsz éve munkatársa, akkor már olvasószerkesztő; mivel Bertha Bulcsu távozása óta nem volt *szerkesztője* a lapnak, Juhász Ferenc főszerkesztő maga dirigálta, én afféle „második emberként" szolgáltam.

Az első roham a lap birtoklásáért még nem sokkal indulása után zajlott le, a fiatal írók pécsi konferenciáján, 1963-ban. (Deres március című könyvemben részletesebben írtam róla.) Egy csalódás táplálta a reményt: 61 elején úgy emlegették az induló Új Írást, mintha a fiatal írók lapja lenne, mintegy a megszűnt Új Hang utódja. Nem az lett. De nemcsak a nemzedék követelte magának a fórumot, hanem a „másként gondolkodók" is. Nevükben Csoóri Sándor, Fodor András, Kiss Ferenc, Konrád György. Ettől még jobban rettegtek az irodalom pásztorai. – Esélyt pedig az adott a váltásra, hogy a szerkesztő triumvirátus két éven át számonként kapott fejcsóválást vagy megrovást a pártközponttól. Pécsett egyik tagjának, Pándi Pálnak a szenvedélyes felszólalása fordította a hangulatot és a döntést a változtatás ellen.

A békétlenek két évtizeden keresztül szólaltak fel a szabadabb szóért. A szigor enyhülésével (74-ben már megengedték, hogy író legyen a főszerkesztő: Juhász Ferenc) egyre valószínűbb lett a per-újrafelvétel.

Ebben a második perben teszek most tanúvallomást.

1982 elején Gáll István, prózarovatunk vezetője kérte, menjünk be a belső szobába, szeretne valamit mondani. Krákogott néhányat, s bejelentette: hamarosan új főszerkesztője lesz a lapnak. A Szépirodalmi Könyvkiadó igazgatója, Illés Endre nyugdíjba megy, s Aczél György úgy döntött, Juhász veszi át a kiadót. Az Új Írást pedig, engedve a trónkövetelők nyomásának, a népiek kezére adja. – Juhász tudja? – kérdeztem. – Biztosan, nem is lehetett könnyű, de régi cinkosok voltak. Juhász pedig szerelmese a lapnak. – Csoóri? – kérdeztem. Pista bólintott. – De csak úgy, ha én, Gáll István leszek a helyettese, komisszár, hogy ne legyen románozás, meg ruszkizás, meg többpártrendszerezés.

Hallgattam. – Kedden megyek be a Fehér Házba, a részleteket megbeszélni. - Téged, sajnos, nem tudunk megtartani. Sanyi azt mondta, túlságosan össze vagytok nőve Juhásszal.

Hallgattam. Szerettem, becsültem Gállt. Nem azért, mert hozomra nekem adta négyéves Trabantját. Hanem mert tiszta volt, őszinte szívű és szavú. Tőle meg lehetett tudni, milyen, amit írtál. A népi írók bűvöletében nőtt fel. Én is. Szociális vallású volt. Én is. És együtt szidtuk a rendszert, amikor nem szerettük. Leült mellénk a Hungáriában, mondjatok valami rosszat, jelentenem kell. – Aczéllal is jóban volt, tanácsokat adott neki, ő sírta ki például, hogy Galgóczi Erzsinek a (díjazott) lázadó regényét közölhessük. Juhászt is becsülte, bár nem sokkal előbb az Alföldben megjelent egy novellája, amelyben Juhászt – a szeszélyeiről – föl lehetett ismerni. (Ugyanezt Aczélról is megtette.)

De hát Csoóri Sanyit is szerettem, már a szanatórium-korból, meg a Belvárosi Kávéházból. Verseit kértem, adott. Szabó István temetésén odajött hozzám. – Nektek, neked adom a nekrológot. Te bántál emberként vele. – Az Emkében elém tett öt verset. Elolvastam őket, ezt a négyet hozzuk, jó? Szépen lehet tördelni. – Az ötödiket, ugye, a lánctalpak miatt? – Igen.

(Juhász Ferinek behozott egy kilencven oldalas esszét. Feri elolvasta, behívott. – Nem fogom közölni. Olvasd el, miket ír. – Elolvastam, zseniális, mondtam. Leülök Sanyival, kihúzunk három félsort, és rendben lesz. – Nehogy megtedd! Nekem ne hirdesse a városban, Juhász cenzúrázta Csoórit! – Hónapokig a fiókjában volt, a Tiszatájban jelent meg.) – És Juhász Ferencet is szerettem.

De velem meg mi lesz? Csoda, hogy ide kerültem a falusi iskolából. De két csoda talán jár egy embernek.

Nem kívántam, ami lett ezután.

Ez a beszélgetés pénteken volt. Vasárnap Gáll István a fürdőszobában létrára állt, hogy megigazítsa a víztartályt. Leesett, az ott álló szobabiciklire, az amúgy is beteg gerince megroppant. Kedden a kórházban meghalt… Vele az egész terv.

A harmadik puccs az Új Írás ellen sikeres volt, 1991-ben. Trónkövetelő nem volt, a költségvetés sok millióját az ötpárti zsűri – egyetemi tanárok, lapszerkesztők és munkatársak – más lapoknak és a sajátjuknak osztották el. (Bővebb története az Új Írás utolsó, Búcsúszámában.)